

ENIGE OPMERKINGEN INZAKE HET OPNEMEN VAN CONTRACTUELE VERPLICHTINGEN IN DE BALANS

door J. A. Pieterse van Wijck

In Economisch-Statistische Berichten van 29 Juli 1953 heb ik een artikel gepubliceerd handelend over de financieel-economische positie der Nederlandse koopvaardij. Op grond van de daarin verwerkte gegevens heb ik in dit artikel de volgende opmerking gemaakt:

„Het is te betreuren, dat slechts in één van de negen in beschouwing genomen jaarverslagen vermeld staat, welke bedragen te zijner tijd betaald zullen moeten worden ingevolge de met scheepswerven afgesloten bouwcontracten. De vraag rijst, of het in feite wel juist is, dat de andere rederijen dergelijke millioenenverplichtingen zonder meer verzwijgen”.

Van verschillende zijden is op deze opmerking commentaar geleverd. Het komt mij gewenst voor dit commentaar in vakkringen ter tafel te brengen in de hoop en het vertrouwen, dat de in de opmerking gestelde vraag tot een definitieve stelling-neming gebracht zal kunnen worden. Het commentaar kan naar drie verschillende gezichtspunten worden samengebundeld:

- a. naar de juridische zijde van het vraagstuk
- b. naar de bedrijfspolitieke zijde
- c. gezien vanuit accountantsstandpunt.

Ik realiseer me, dat de hierboven gestelde vraag niet alleen betrekking heeft op scheepsbouwcontracten, doch in feite voor iedere onderneming geldt waar contracten voor zekere prestaties worden getekend, waaruit voor de ondertekenaren verplichtingen voortvloeien.

Aangezien het commentaar evenwel uitsluitend betrekking heeft op de in het artikel geplaatste opmerking, zal ik het hiernavolgende eveneens beperken tot de verplichtingen voortvloeiende uit scheepsbouwcontracten.

a. de juridische zijde van het vraagstuk.

Een scheepsbouwcontract schept een verbintenis waarop de bepalingen vervat in het Derde Boek van het Burgerlijk Wetboek van toepassing zijn. In geval een der beide partijen niet aan haar uit deze verbintenis voortvloeiende verplichtingen voldoet, kan deze verbintenis alleen worden opgelost door vergoeding van kosten, schaden en interessen.

Zolang de schriftelijke overeenkomst, waaruit de verbintenis ontstaat, géén bepalingen inhoudt, welke strijdig zijn met de wet of de goede zeden, kunnen reder en scheepsbouwer in de overeenkomst opnemen wat zij willen. Dit geldt eveneens ten aanzien van de gevolgen van niet-nakoming van de verbintenis. De inhoud van een scheepscontract kan dus volkomen willekeurig zijn. Dit neemt evenwel niet weg, dat gesteld kan worden, dat in het algemeen een normaal scheepsbouwcontract de volgende punten zal inhouden:

1. details ten aanzien van de bouw van het schip;
2. bijzonderheden inzake de betaling van de bouwsom.

Dit bedrag bestaat veelal uit een basis-bedrag en een fluctuerend gedeelte, hetwelk afhankelijk is van het niveau van staalprijzen en de lonen. De betaling van de bouwsom zal verder meestal in termijnen geschieden, n.l.

bij tekening van het contract

bij de kiellegging

bij gedeelten naar mate de constructie van het schip vordert

bij oplevering.

3. bepalingen ten aanzien van de gevolgen van niet-nakoming van de verbintenis.

Indien de bouw in gebreke blijft, zal het reeds gebouwde gedeelte van het schip overgaan in eigendom aan de reder, die óf het schip kan laten afbouwen door een andere scheepswerf óf dat gedeelte kan verkopen en een eventueel verlies zal verhalen op de bouw. Dit verlies is dan het verschil tussen de reeds verrichte termijnbetalingen en de opbrengst van het gedeelte van het schip, vermeerderd met schaden en interessen.

Indien de reder in gebreke blijft, zal de scheepswerf het recht hebben het reeds gebouwde gedeelte te verkopen en een eventueel verlies te verhalen op de reder. Dit verlies is het verschil tussen opbrengst van het gedeelte van het schip en de reeds ontvangen termijnbetalingen, vermeerderd met schaden en interessen.

Uit het bovenstaande vloeit voort, dat de reder door het tekenen van een scheepsbouwcontract te allen tijde een „*verplichting*” aangaat, hetzij tot betaling van de termijnen naar mate de constructie van het schip vordert, hetzij tot vergoeding van kosten, schaden en interessen.

In artikel 6 van het Wetboek van Koophandel staat: „Ieder, die een bedrijf uitoefent, is verplicht van zijn vermogenstoestand en van alles, wat zijn bedrijf betreft, naar de eisen van zijn bedrijf aantekening te houden op zodanige wijze, dat uit de gehouden aantekeningen te allen tijde zijn rechten en *verplichtingen* kunnen worden gekend”.

Hoewel in de wet niet uitdrukkelijk is voorgeschreven, dat in de balans dezelfde rechten en verplichtingen moeten worden opgenomen als in de aantekeningen vlg. art. 6 W. v. K. voorkomen, kan toch worden aangenomen, dat de balans een in gecomprimeerde vorm gegoten weerspiegeling van deze aantekeningen moet zijn. Zo redenerend zou men dan tot de conclusie komen, dat ook uit de balans te allen tijde de rechten en *verplichtingen* van de onderneming gekend moeten kunnen worden, hetgeen impliceert dat ook de contractuele verplichtingen van rederijen voortvloeiend uit nieuwbouworders in de balans zouden moeten worden opgenomen.

De tegenstanders van deze opvatting redeneren, dat, zoals uit de scheepsbouwcontracten blijkt, deze „*verplichting*” groeit, d.w.z. groter wordt naarmate het schip verder wordt afgebouwd en eerst volledig is na overdracht van het schip door de werf aan de rederij. Deze „groei” wordt aan de debetzijde van de balans tot uitdrukking gebracht onder het hoofd „Schepen in Aanbouw”.

In plaats van deze opbouw van het contract in de balans op te nemen zou men evenwel even goed de afloop tot uitdrukking kunnen laten komen door toepassing van de rekening „Schepen in Bestelling” met als tegenrekening „Contractuele Verplichtingen ingevolge Nieuwbouworders”, dan wel zulks in een afzonderlijk punt in de toelichting op de balans op te nemen.

b. de bedrijfsspolitieke zijde.

In het commentaar wordt o.a. als motief voor het niet-opnemen dezer contractuele verplichtingen in de balans de „geheimhouding” opgegeven.

Het komt mij zeer onwaarschijnlijk voor, dat een der betrokken negen rederijen aan dit motief ook maar enige waarde toekent. Immers, insiders kunnen met behulp van de gepubliceerde gegevens ten aanzien van tonnage, snelheid, type der machine-installatie e.d. de waarde van de nieuwbouworder vrij dicht benaderen. Bovendien vraagt men zich af waarom zo'n cijfer geheim gehouden moet worden. In de couranten heeft men in verband met een mogelijke bouw van een tweede „Nieuw Amsterdam" kunnen lezen welk bedrag met zo'n nieuwbouworder is gemoeid; waarom zouden dan andere rederijen kleinere bedragen willen geheim houden? Het geheim houden van gegevens heeft alleen betekenis, indien derden hiervan misbruik zouden kunnen maken. Ik zie momenteel geen enkele mogelijkheid voor derden om misbruik te maken van de waarde van nieuwbouwcontracten in de scheepvaart.

Het voordeel van de publicatie van dergelijke gegevens schuilt, afgezien van de indirecte reclame voor de betrokken rederij, in de waarde die dergelijke mededelingen voor bezitters van aandelen hebben. Het is vooral deze categorie van personen c.q. financieringsinstellingen, die gebaat is bij een zo volledig mogelijke voorlichting over alle rechten en verplichtingen van de onderneming.

c. gezien vanuit accountantsstandpunt

Aangezien ik niet als openbaar accountant werkzaam ben, ligt het niet op mijn weg mededelingen te doen ten aanzien van het standpunt van de accountant in de onderhavige materie. Wel kan geconstateerd worden, dat in de kringen van de openbare accountants over het al of niet opnemen van verplichtingen voortvloeiend uit door de onderneming aangegane contracten geen eenstemmigheid bestaat.

De accountantsverklaring houdt in de bevestiging, dat de jaarrekening is opgemaakt volgens goed koopmansgebruik en betreft mede het bestaan en de waardering der activa en passiva en de omschrijving van de posten.

Een der commentatoren merkte op, dat het goed koopmansgebruik is deze contractuele verplichtingen niet in de balans op te nemen, getuige het feit dat zulks slechts bij één van de negen in beschouwing genomen rederijen gedaan werd. Hiertegen zou kunnen worden aangevoerd, dat het dan op de weg van de openbare accountant ligt de koopman c.q. reder op te voeden in de richting van volledige publicatie van alle rechten en verplichtingen van zijn onderneming, zodat het na verloop van tijd goed koopmansgebruik wordt dit wel te doen.

Moge dit artikel anderen, vooral juristen en openbare accountants, aansporen hun opvatting over deze materie kenbaar te maken.